

Milan Likič

Pijanci, pijanke in druge ljubljanske slike v Hribarjevi dobi

Če sodimo po policijskih poročilih, ki so nastala v prvem desetletju tega stoletja in jih hrani Zgodovinski arhiv Ljubljana, je bilo vsakdanje "družabno" življenje v Ljubljani resnično pestro in razgibano. Če mislim "družabno", pri tem ne mislim na kakšne plesne ali drugačne prireditve, pač pa na dogodke, ki so nastajali spontano, a skoraj vedno pod vplivom alkohola, tega tolikokrat kritiziranega sredstva, ki ga je znal tako dobro opisati Jack London v svojem romanu Kralj alkohol. Svoja doživetja in srečanja povezana z alkoholno omamo je, denimo, lepo opisoval Charles Bukowski. Obskurne in zakotne kraje je z neverjetno natančnostjo opisoval veliki francoski naturalist Emile Zola. Pijansko življenje se je odigravalo večinoma po zakotnih temnih luknjah, po pivnicah in krčmah, prizanešeno pa ni bilo niti ulicam. Pri tem so sodelovali tako moški kot ženske, včasih tudi otroci, ne glede na starost ali socialni status.

A pustimo ob strani dela klasikov svetovne književnosti in se podajmo v ljubljanski vesoljni svet na začetku našega stoletja. Podajmo se v vsakdanjik bolj ali manj opitih veseljakov in razgrajačev, kot tudi v vsakdanjik ne tako maloštevilnih Ljubljančank, ki so ga tudi rade dale na zob.

Poleg navadnih prebivalcev mesta so se številnih in raznovrstnih izgrediv redno udeleževali tudi številni ljubljanski vojaki, natančneje pripadniki 17. c. kr. pešpolka. Ljubljanski policaji so vse te ekscese natančno popisali. Iz vsebine ovadb je razvidno, da za razliko od navadnih prebivalcev zlasti "aretovani" vojaki niso imeli prav nobenega "rešpekta" do pooblaščenih predstavnikov reda in zakona. Nasprotno. V svoji službi cesarskih vojakov so se postavljali nad policijo, češ da civilni zakoni za njih ne veljajo. Vzrok za tako obnašanje pa je bila skoraj vedno globoka ali malce manj globoka vinjenost.

Veselačenju na tak ali drugačen način pa seveda ni bilo naklonjeno prav vse ljubljansko prebivalstvo. Obstajali so namreč tudi redki zanesenjaki (oz. utopisti), ki so organizirali protialkoholne akcije in s tem opozarjali na veliko družbeno zlo, ki ga je povzročal alkohol. Tako so v Ljubljani že septembra leta 1902 organizirali prvi slovenski pro-

tialkoholni shod, ki pa se ga je udeležilo le borih 50 ljudi, to pa je v primerjavi s tistimi, ki so povzročali izgrede v vinjenem stanju, zares skromno število.¹

Nič boljši od vojaštva in ostalih ljubljanskih slik tistega časa niso bili tudi znani slovenski umetniki. Po svojih ekscesih je bila zlasti znana boemska skupina, ki so jo sestavljali pisatelj Vladimir Levstik, slikarja Hinko Smrekar in Fran Tratnik ter absolvent prava Vladimir Svetek. Tako so se nekega dne navedeni izbrani gospodje podali v gostilno Narodnega doma in tam meni nič, tebi nič rutinsko izpili nekaj "rund" piva. Od tod so se čez nekaj časa odpravili v gostilno Pod skalco, kjer so začeli maligane pridobljene s pivom, mešati še z vinom, čez nekaj časa pa so se znova odpravili v Narodni dom, na poti tja pa so zaužiti maligani že začeli delovati. Vso pot nazaj so razgrajali, ko pa so prispeli na Cesto Franca Jožefa, sta se Smrekar in Svetek začela sabljati, namesto z mečem pa sta bila oborožena Smrekar z dežnikom in Svetek s palico, s katero je tudi uspel uničiti Smrekarjev dežnik. Ker pa dežnik očitno še ni bil dovolj uničen, se je Svetku pridružil še Levstik, ki je dežnik brutalno razlomil in ga vrgel čez ograjo. Ob tem so si ostali dajali duška tako, da so vpili in tolkli po drevju. Smrekar je nato za nameček v nasprotnika uperil še svoj samokres in pri tem grozil: "Jaz te ustrelim!" Kdo ve, kaj vse bi se lahko še pripetilo, če ne bi na mesto dogajanja prispel mestni policijski stražnik, ki je Svetka nato aretiriral.²

Hramov, kjer so si Ljubljančani lahko pogasili žejo, je bilo precej, ljudje pa so zahajali v tiste, ki so bili zanje pač najbolj primerni. Staroslav (Ivan Vrhovnik) v svojem delu Gostilne v stari Ljubljani (Jutro, 1926) navaja, da je bilo leta 1887 v Ljubljani kar 173 krčem in vinotočev ter 14 kavarn. Leta 1880 je Ljubljana štela 24613 prebivalcev in Staroslav je na podlagi teh podatkov izračunal, da je

¹ Več o tem: Anton Šepetavc, Pijem, torej sem Slovenec ali alkohol(izem) kot tabu in fenomen slovenstva, Zgodovina za vse, leto II, 1995, št. 1, str. 33.

² Več o tem je pisal: Janez Cvirn, Vsega je bil kriv Buffalo Bill. K zgodovini boemskega življenja v Ljubljani pred prvo svetovno vojno, Zgodovina za vse, leto I, 1994, št. 2, str. 1 - 10.

prišla ena pivnica na 131 glav.³ V svojem delu nam Staroslav prav tako poroča, da je "stara Ljubljana rada veseljačila. Na Starem so trgu pod lipo zeleno trobente in gosli in cimbele pele, ple-sale lepote z Ljubljane so cele."⁴

Poseben opis si morda zaslužijo gostilne oziroma bolj rečeno beznice, ki so bile na samem dnu kakovostne lestvice, kajti v takih prostorih, so se največkrat zgodile prigode, ki jim bomo priča na naslednjih straneh. Tako nam Staroslav opiše gostilno, ki sicer ni na samem dnu (je pa zelo blizu), z naslednjimi besedami: Tu "mize niso pogrnjene, ali če so, z umazanim ali strganim prtom, stoli okorni, tla nesnažna, duh neprijeten. Postrežba je ženska. Kletarici se vidi burna preteklost že na obrazu in na vsej postavi... Pijača in jed slaba... Podnevi ne boš videl znanega človeka iti v ta 'brlog' ali 'pajzelc'. Zato krčmarju ni treba skrbeti ne za kuhinjo, ne za pijačo, pač pa za take ženske, ki so z vsakim 'prijazne'.⁵

Še slabše kot v krčmah nižje vrste pa je bilo v "šnopsariji", ki ji je načeloval žganjar. "Pivnica tega moža..., je nečedna, temna, zatohla, prekajena s špiritom, smrdljivim tobakom in še z drugimi dišavami; mize so težke in površno otesane, stolov malo, večidel klopi... Gostje ne hodijo sem jest, ampak le pit, a ne zaradi žeje nego ali iz navade ali iz obupnosti. Pijača ima različna imena, pa je le voda in špirit, morda je še kakega cveta kaj v nji, da ji daje duh, po katerem se razločuje. Gosti so ljudje nižjega stanu, delavci, lenuhi, berači; ti zamenjujejo tu svoje priberačene krajcarje za 'kratkega'. Odlikujejo se po strgani, oguljeni in umazani obleki, razmršenih laseh in zabuhlem obrazu. Na kredo nobeden nič ne dobi, nasprotno je še celo navada, da se položi denar na mizo, še preden je 'frakelj' nalit. Žganjarna nese. Krčmarju se ne manjka gostov, ker pijanost pri njem ni tako draga, kakor tam, kjer se toči vino in pivo. Nikoli ne bo izgubil gostov, dokler bodo ljudje pili iz tega namena, da bi se vpijanili...". Zloglasne žganjarne stare Ljubljane so domovale v nekaterih "kevdrlih". (Pihlerjev, Plavčev "kevder")⁶

Povsem naravno je, da so bile gostilne glavno prizorišče popivanja, včasih pa se je popivalo tudi na cesti, na kakšni klopi v parku, pod mostom ali pa kar doma. V gostilnah se je razlegal smeh, večkrat tudi glasno prepevanje, živahni pogovori ob bučnem nazdravljanju pa so se pogosto sprevrgli v hude spore in končali s pretepi. Nekaj primerčkov "klasičnega" gostilniškega popivanja nam zvesto opišejo tudi ohranjeni arhivski dokumenti.

Dons za d'nar, jutri pa k'r tako. Iz: Slovenske ljudske pesmi.

Daj ga še en liter, potem pa še kakšno zapojmo!

Nekateri primeri so bili povsem nedolžni, drugi pa ne. Povsem običajna so bila poročila ljubljanskih policajev, ki pri zasačenih pijančkih kot vzrok za "aretovanje" in prisilno prenočitev (streznitev) v magistratnih prostorih najpogosteje navedajo: "priprt zaradi pijanosti, ležanja in razgrajanje skozi petje".⁷ Nekateri pijančki seveda niso bili nadarjeni samo za petje, vriskanje in vpitje, temveč so obvladali tudi igranje na različne inštrumente in so zelo radi prirejali nočne koncerte stanovalcem, ki so bili že v posteljah.⁸ Med pijančki srečujemo delavce, razočarane nad težkim življenjem, dijake, pomočnike in vajence v obrti in trgovini, branjevce, pa tudi pregovorno marljive uradnike in sploh tudi bolj "fine" ljudi.

Precej živahen poletni večer so, nekoč preživeli uradniki Viktor, Anton, Ivan in Josip. Možakarji so svoje, sicer običajno družabno popivanje v kavarni Evropa, končali šele ob 3 zjutraj. Namesto, da bi se razšli in jo jadrno popihali domov v varen objem svojih žena (kajti ura je bila res nekoliko pozna), so raje "sedli na stopnice k spomeniku sv. Trojice ter začeli peti...".⁹ Pri glasnem početju jih je zalotil mestni policijski stražnik in jih opozoril naj prenehajo, saj kalijo nočni red in mir. Nacejeni Viktor je seveda vzrotil in začel vpiti, da jih nima on kaj opozarjati, češ da "pojejo čisto tiho ter kričal tako glasno, da ga je moral podpisani dvakrat v imenu zakona opozoriti, da naj se odstrani...".¹⁰

Tudi Hugo Widmajer, akademik, je večkrat,

³ Staroslav (Ivan Vrhovnik), *Gostilne v stari Ljubljani*, Ljubljana, 1926, str. 5.

⁴ Ibidem, str. 4.

⁵ Ibidem, str. 7.

⁶ Ibidem.

⁷ Glej npr. ZAL: REG I/fasc. 1274, fol. 6, 7, 107, 110 in REG I/fasc. 1275, fol. 3 in še številne druge ovadbe.

⁸ O tem glej: Andrej Studen, *Stanovati v Ljubljani*, Ljubljana, 1995, str. 165.

⁹ ZAL: REG I/fasc. 1275, fol. 251.

¹⁰ Ibidem.

kadar se je okoli njega širil vonj po omamni žganjici, rad zapel ter zavriskal in glede teh reči sploh ni imel kakšnih globljih moralnih pomislekov. Po vsakem opozorilu, ki ga je izrekel mestni stražnik, je namreč rad povedal: "Kaj pa je to kadar pridemo iz gostilne, če smo malo vesel in da tudi nekoliko zavriskamo" ipd.¹¹

Poseben problem za mesto so bili tudi Šiškarji, ki so se sem ter tja odpravili izven meja svoje "ljubke podeželske občine" v "mesto". Zanimiva je npr. pritožba neznanega meščana, ki je bila podana zoper neznano skupinico nezaželenih Šiškarjev: "Danes ponoči je več mladih ljudi na Marije Terezije cesti razsajalo kakor na kaki gmajni in to je trajalo kake pol ure. Vpitje je bilo tako, da so se vsi prebivalci iz spanja zbudili in kako pridejo isti do tega, da jih smejo pijanci v nočnem miru motiti... Taki pijanci mislijo, če smejo v Šiški vpiti in razsajati, da je to tudi v mestu dovoljeno..."¹²

Zajeten dosje pa si je pri ljubljanskih policajih ustvaril znani pijanček Ivan T., slovit "delomrznež, postopač, samec brez stalnega bivališča". Oglejmo si, kaj vse je počel medtem, ko se je vdajal pijači:

- 21. avgusta 1905 je bil aretiran zaradi "pijanosti in nespodobnega vedenja".¹³

- 5. septembra je bil prijet zaradi "pijanosti in razgrajanja".¹⁴

- 6. vinotoka je "beračil in nadlegoval pasante v Zvezdi".¹⁵

- 12. decembra je bil Ivan aretiran "radi pretepanja šolskih otrok".¹⁶

- Le tri dni pozneje, 15. decembra, so Ivana spet prijeti, tokrat "zaradi pijanosti in ležanja".¹⁷

- Natanko enako dejanje je nato ponovil tudi 22. decembra.

- Kje je Ivan silvestroval sicer ne vemo, vendar pa je ostalo zapisano, da je na prvi dan leta 1906 bil prijet, "zaradi opravljanja dejanja velike potrebe pred Dolenčevo hišo in razgrajanja".¹⁸

- 23. januarja pa je zvečer pred mestno hišo razgrajal, zjutraj, 24. januarja pa "nalašč z človeškim blatom ponesnažil 'špelzksamro'".¹⁹

- Nazadnje je bil prijet še 7. marca 1906 leta "zaradi razgrajanja in nevarnega pretenja z vilami na služkinjo Anton Gorenca".²⁰

Kam so nato Ivana vodile njegove šibke z alkoholom pogostokrat preobtežene noge, ni znano, saj se je za njim izgubila vsakršna sled.

Kdo bi vedel, zakaj je bil na tedanjega župana jezen Karl Neckerman? Tako ga ni maral, da ga je "obložil" celo z besedami kot so "svinja, falot" ipd. Ovadba pripoveduje, da je Neckerman prišel "v Zajčevo brivnico... ter zahteval Razeral (britje, op. a.), nakar je začel kričati, 'jaz sem Ljubljančan, pa mi neče župan nič pomagati, on je falot svinja, vsi kar jih je na magistratu so svinje, prasci' itd."²¹

Čeprav v policijskih ovadbah kot storilci prekrškov nedvomno prednjačijo ljudje "nižjega stanu" (s tem terminom jih je bila policija namreč označevala), so bile ovadbe velikokrat podane tudi proti ljudem, ki jih nekako ne moremo šteti med pripadnike ljubljanskega družbenega dna na začetku 20. stoletja. Oglejmo si nekaj primerov:

Znani slovenski karikaturist in boem Hinko Smrekar se nikakor ni podrejal ustaljenim normam, ki naj bi vladale v mestu.

Ko ga je nekega dne, denimo, mestni stražnik ovadil, da je "ponoči vriskal na ves glas..." in ga opozoril, naj preneha s takim početjem, ker kali nočni mir, se je Smrekar odrezal: "... a ne bom še tiho, pozneje bom še vriskal."²²

Ker je Smrekar to svojo "napoved" kakšno uro pozneje uresničil, je bil "aretovan".

Tudi pisatelj Cvetko Golar je kdaj pa kdaj pregloboko pogledal v kozarec, sicer pa, kateri slovenski pisatelj ali poet pa ni? Torej, Cvetko Golar in njegov prijatelj Matija Švigelj sta "nekega večera prav glasno vpila in pela", in ko so jima nasproti prišli štirje neznani gospodje, "sta jih psuvala z nekimi besedami..." Ko ju je nato stražnik aretiral, je Golar vpil nanj "ti si baraba in tudi na stražnici je vpil vsi policaji ste barabe."²³

Pa tudi učitelji, ki so podnevi svojim dijakom gotovo bili za vzor, so ponoči, velikokrat seveda pod vplivom alkohola, kaj radi spremenili svoje obnašanje. Taki so, denimo, bili tudi Rajko Novak, Robert Herrisch in pa Rudolf Dostal. Nekoč so namreč prišli "ponoči... prav glasno kričeč in ko pridejo do Rozmanove gostilne, skoči Dostal v odprto vežo omenjene gostilne in vdari s palico po goreči svetilki in jo razbije."²⁴

Nič bolj uglajeno se niso obnašali niti "juristi", oz. študentje prava. Taka sta bila npr. Ernest Samonig in Mihael Stalzer, ki se navkljub stražnikovim pozivom nikakor nista hotela na cesti ustaviti. Zatrdila sta mu namreč, "da se jih mora prej trikrat opominjati", torej opozoriti, če ju želi ustaviti. Na koncu sta "bila predstavljena na stražnico."²⁵

Sicer pa ob takih vzornikih tudi nekateri dijaki

¹¹ ZAL: REG I/fasc. 1275, fol. 649.

¹² ZAL: REG I/fasc. 1278, fol. 4.

¹³ ZAL: REG I/fasc. 1278, fol. 121.

¹⁴ Ibidem, fol. 122.

¹⁵ Ibidem, fol. 125.

¹⁶ Ibidem, fol. 127.

¹⁷ Ibidem, fol. 129.

¹⁸ Ibidem, fol. 131.

¹⁹ Ibidem, fol. 133.

²⁰ Ibidem, fol. 136.

²¹ ZAL: REG I/fasc. 1278, fol. 96.

²² ZAL: REG I/fasc. 1319, fol. 16.

²³ ZAL: REG I/fasc. 1275, fol. 31.

²⁴ ZAL: REG I/fasc. 1273, fol. 259.

²⁵ ZAL: REG I/fasc. 1275, fol. 183.

in študentje niso bili nič boljši.

Dne 31. julija 1904 so npr. prišli v gostilno pri Črnem orlu nek "Karel Sopin in pa dva študenta bogoslovja z njim". Ko so nekako okrog polnoči zapustili omenjeno gostilno, so začeli prav glasno prepevati znani slovenski napev: "Kaj nam pa morejo, če smo veseli... Omeni se, da Sopinova mati stanuje v isti hiši, in ko so bili bogoslovci politični, so nehali peti..."²⁶

Tudi nekaj dijakov IV. in V. realke, med njimi pa še Ignacij Franc, dijak VIII. gimnazije... "so nočni mir kalili, po petju in vpitju, po Resljevi cesti in po Komenskega ulicah proti opominu podpisanega, kateri jih je opozoril pred gostilno..."²⁷

Alojzij Kosesnik, "volonter" pri okrajnem sodišču in pa nekaj dijakov gimnazije pa so, "razgrajali po Dolenjski cesti ter na dolenjskem kolodvoru stole zmetali sredi ceste ter tako kričali, da se je vse občinstvo prišlo pritoževati."²⁸

Neko poletno noč sta pritavala po takratni Sv. Petra cesti Rihard Tavčar, solicitor, in Jakob Kenda, jurist. "Vriskala sta na ves glas", kar je seveda zmotilo nočni spokoj meščanov. Stražnik ju je opozoril, naj se prenehata dreti. Tavčar se je nato predrzno izrazil: "Kaj pa je zato če vriskava?" in stražnika nato še vprašal: "Kdo pa ste vi?" Vendar to še ni bilo dovolj. Stražnika sta začela spraševati, kje da je kavarna Slon, čeprav sta kot Ljubljancina to zelo dobro vedela. Stražnik jima je očital, da morata kot domačina to prav dobro vedeti. Toda nakresana navihanca sta se razburila in Kenda je začel vpiti: "Kakšna je pa ljubljanska policija, ki ne da nobenih pojasnil, jaz sem tujec in mi ni prav nič znano v Ljubljani!" Tavčar pa je dodal: "Kako si pa vi naju upate tukaj na cesti atakirati, mi smo visokošolci, nas se ne sme tako prijeti!" Ker se jezikava visokošolca nista hotela odpraviti s kraja dogodka domov, jima je stražnik bil primoran napovedati aretacijo. To pa je seveda sprožilo nov val razburjenja in "pričela sta z rokami okoli sebe mahati in se nista pustila aretovati." Stražnik je nato nekako uspel zgrabiti Kendo, vendar pa mu nikakor ni uspelo obvladati obeh. Takrat pa je mimo slučajno prineslo Ludovika Železnikarja, sicer ključavničarja. Kot vesten državljani je takoj priskočil stražniku na pomoč in je prijel Kendo. Ko je že vse kazalo, da je zadeva končana, je Tavčar pričel glasno vpiti "policija", to pa je privleklo na kraj dogodka več ljudi, ki so se takoj solidarizirali z aretiranimi in Železnikarja "z besedo psovali ti baraba ti, kaj imaš pa ti tukaj za opraviti?" Stražnik je nato uspel aretirati le Tavčarja, medtem ko je Kendi uspelo pobegniti.²⁹

Kako zelo je bilo popivanje razširjeno med ljubljanskimi meščani, celo med mladoletnimi otroci, nam priča tudi tale primer: "12 let stari bivši šolski France Petrovčič in 14 let stari pekovski vajenec Leopold Pajsar imata veliko denarja in po krčmah popivata".³⁰

Zelo rade pa so se ga nalokale tudi Ljubljankanke. Že škof Slomšek je kot mlad semenišnik ugotovil, da ga mlada dekleta tam na Štajerskem prav rada pijejo. Vendar vinčka, nikakor pa ne žganja, kot so to počele nekatere Ljubljanske žganjarke. Tak primer je npr. neka postrežkinja Julijana D., ki je bila "aretovana" zaradi "pijanosti in razgrajanja". Zoper njo je bila podana ovadba z naslednjo vsebino:

"Julijana D., postrežkinja, ... je ... ob 10 uri zvečer doma v stanovanju razgrajala, pričela sta se prepirati z njenim sostanovalcem Josipom M. Zahteval je, naj mu da kaj večerje, nato je vzela D. raz mize svetilko in mu jo je vrgla v obraz, da se je M. takoj ulila iz nosa kri."³¹

Žalosten primer je bila tudi neka Marija P., prodajalka peska, ki je štela komaj 22 let. Omenjena je bila večkrat prijeta, ker je v pijanosti "ležala na tleh."³²

Včasih pa so nekateri, seveda pod vplivom alkohola, izgubili prav vsakršen čut za spodobno vedenje. Svoja intimna opravila so nekateri počeli kar na javnem mestu, tako kot opita Marija G., ki se je "sredi Vodovodne ceste na tleh z neznanim moškim, ... spolzko združevala. Otroci so na to dvojico lučali kamenje... Malo preje sta ta dva človeka isto opravljala ob neki hiši, od koder so ju tudi ljudje s kamenjem pregnali. Naposled sta šla v tretje z istim namenom v neko gramozno jamo. G. je bila precej pijana in pravi, da jo je neznan moški, ki je pred aretacijo pobegnil, kažoč še vedno svoja spolovila, srečal na cesti in v njo 'silil' toliko časa, da se mu je 'moral' vdati."³³

Še bolj žalosten pa je bil primer Marije Š., "delavca žene" ki je bila aretirana 19. oktobra 1905 leta zaradi "pijanosti in razgrajanja". V poročilu je označena kot "pijanka, ki se z dedci okoli vlačí, mož njen je pa surovina prve vrste. Ker ima 4 otroke, najmlajši je 2 leti star, sem jo moral izpustiti", poroča mestni stražnik v svojem poročilu.³⁴

S tem zgodbe o Mariji še ni konec. Mestni stražnik jo je zopet moral prijeti dne 9. novembra istega leta. Tokrat zaradi "spolskega združevanja na javnem mestu, po vsej verjetnosti pred svojimi štirimi otroci! Stvar se je vršila na Pokopališki cesti, kjer se je z nekim hlapcem spolsko združevala,

²⁶ ZAL: REG I/fasc. 1275, fol. 254.

²⁷ ZAL: REG I/fasc. 1275, fol. 356.

²⁸ ZAL: REG I/fasc. 1275, fol. 340.

²⁹ ZAL: REG I/fasc. 1319, fol. 462.

³⁰ ZAL: REG I/fasc. 1273, fol. 133.

³¹ ZAL: REG I/fasc. 1319, fol. 64.

³² ZAL: REG I/fasc. 1278, fol. 440.

³³ ZAL: REG I/fasc. 1277, fol. 340.

³⁴ ZAL: REG I/fasc. 1278, fol. 427.

medtem, ko sta bila dva druga moška za paznika, če bi kdo prišel.³⁵ V ovadbi je še navedeno, da je Marija "huda pijanka in je že večkrat javno razgrajala in s temi moškimi popreje pijačevala... Oče (oz. mož) Jakob Š. je "znan izvanreden surovež, ki je celo rodbino neusmiljeno pretepal, je pa pred 7 tedni izginil in je svoje kar tako popustil."³⁶

Nekateri razgrajali pa so bili "vsled pijanosti" tudi nekoliko bolj agresivni in nevarnejši kot običajni pivski bratje. Lep primer je bil npr. neki Ladislav J., postopač brez poklica. Nekega večera ga je namreč zaneslo v gostilno Frančiške Dunkelstein in tam je nenadoma začel groziti in vpiti: "Prokleta bajta, danes boš šla v luft; in pri tem potegnil iz levega žepa nož... kar se je gostilničarka tako prestrašila, da je pritekla na stražnico naznaniti, da se boji, da bi jo J. ne prizadel z nožem..."³⁷

Najbrž ni treba posebno poudarjati, da s takimi obiskovalci niso imeli težav le gostilničarji, temveč je zaradi njih trpela tudi soseščina. Številni hišni posestniki so se namreč pritoževali nad gostilničarji, češ da pri njih pijančki lahko popivajo in razgrajajo pozno v noč. Posestnike, ki so stanovali v bližini gostinskih lokalov, pa je poleg petja in vpitja pijancev motilo tudi to, da so zaradi neznosnega smradu po urin in bruhanju zelo težko oddajali stanovanja, saj so se stranke raje odločale za najem stanovanja v mirnejših predelih mesta.³⁸

Smrdelo pa ni le v okolici gostinskih lokalov, temveč tudi znotraj številnih gostiln in celo kavar, da niti ne omenjamo "šnopsarij". Njihova stranišča so bila namreč zelo zanemarjena in onesnažena. Tako je pogosti, vendar anonimni obiskovalec kavarne Austria leta 1900 na mestni magistrat poslal skromno dopisnico, v kateri je potožil nad neznosnim smradom in umazanijo v kavarniških straniščih.³⁹

Kot zanimivost naj še omenim, da sta bila v ozki, zaduhli in smrdljivi Starinarski stezi, ki je vodila od Starega trga k Ljubljani, ter je ločevala Selanovo in Plavčevo hišo na Starem trgu, glavni vhod v Selankino hišo, ter vhod v žganjarsko gostilno, v hiši Marije Plautz. Eduard Kottek, oče Josipine Selan, je na začetku osemdesetih let 19. stoletja glavna vhodna vrata v Starinarski stezi opustil in napravil nova na Starem trgu "in to samo zaradi tega, ker se je nahajala nasproti žganjarska gostilna (torej beznica najslabše vrste), vsled katere je bila Starinarska steza na obeh straneh navadno strašno onesnažena, tako, da se je gabilo tam

mimo hoditi in so se boljše stranke samo zaradi nesnažnega prihoda do glavnih vrat ovirale si stanovanja v hiši najeti."⁴⁰

In na koncu dodajmo še dva tipična primera ovadbe takega "onesnaževalca" okolja. Čevljar Anton E. je bil aretiran zaradi "pijanosti in nedostojnega vedenja s tem, da je svojo malo potrebo na dvorišču vpričo otrok opravljal".⁴¹ Tudi Josip R., dninar in "baje neporočen" je, ko se ga je nacedil, uganjal svojevrstne predstave. Nekega dne je namreč, "v svoji pijanosti na Zaloški cesti pred deželno bolnico na javnem prostoru scal in svoj spolski ud kazal".⁴²

Prepiri in pretepi pod vplivom alkohola

Vsi pivski bratje niso bili le nedolžni veseljaki. Marsikdo je bil tudi grob in nasilen, poleg verbalnih groženj je pela tudi "govorica pesti".

Nekateri pijanci se niso pustili kar tako mirno "aretovati". Še posebno grob do mestnega stražnika je bil Franc Frigidi, delavec. Nekega dne se ga je namreč tako silovito naklestil, da je na "Sv. Jakoba obrežju na neki mizi ležal". Ko ga je mimoidoči stražnik opozoril, naj vendar vstane, češ da tukaj ni dovoljeno ležati, je Frigidi zamahnil z roko, da bi stražnika udaril. "Potem je vstal ter škripal z zobmi in močno kričal: 'Prokleti policaj ljubljanski, ali hočeš da te tukaj razbijem in v Ljubljanco vržem?'" Nato je skočil še večkrat proti stražniku in mu z obema rokama grozil: "Ali hočeš, da te razbijem?"

Stražnik je svoje poročilo končal takole: "Končno mi je še v obraz pljuval."⁴³

Tudi Julij Habit, brezposelni bivši ključarski vajenec, ki je nekega dne razgrajal v restavraciji Južnega kolodvora, ni bil do stražnikov nič milejši. Stražnik, ki je bil tam, ga je sicer "opozoril na nočni mir, toda začel je še huje razgrajati"... "Napovedal sem mu v imenu zakona aretovanje, odgovoril mi je nato, da naj ne grem k njemu, drugače me bo merzlega naredil. Prijel sem ga in ga spravil s težkim trdom na policijsko stražnico Južnega kolodvora".⁴⁴

V lase pa so si pogosto skočili tudi pivski bratje, kralj alkohol je velikokrat povzročil pretepe med sicer dobrimi pivskimi tovariši, ali pa med naključnimi obiskovalci lokala. Poglejmo si še nekaj ekscesov:

³⁵ Ibidem, fol. 430.

³⁶ Ibidem.

³⁷ ZAL: REGI/fasc. 1278, fol. 526.

³⁸ Glej: Andrej Studen, Stanovati v Ljubljani, Ljubljana, 1995, str. 165-166.

³⁹ Ibidem, str. 57.

⁴⁰ Ibidem, str. 57-58.

⁴¹ ZAL: REG I/fasc. 1319, fol. 394.

⁴² Ibidem, fol. 363.

⁴³ ZAL: REG I / fasc.1319, fol. 555.

⁴⁴ ZAL: REG I / fasc. 1278, fol. 17.

V Ljubljani, dne 19. marca 1906.

139

Št. 10237.

Cenjenemu ravnateljstvu

deželne bolnišnice

v

L j u b l j a n i .

Slaboumni in epileptični ter pijači vdani delavec Ivan Tabornik, pristojen v Ljubljano, je glasom izjave tuuradnega policij=skega zdravnika potreben, da se ga internuje - oziroma odda na opa=zovalnico - ker postaja čedalje nevarnejši in podi po cestah zlasti šolske otroke hoteč jih pretepati i. t. d.

Radi prenapolnjenosti opazovalnice ondotnje ravnateljstvo sedaj Tabornika ni moglo prevzeti, kakor je to potrdil g. ravnatelj deželno bolnišnice na parere tuur. zdravnika. Prosi se torej, da se sem=kaj naznani, če bo za tega človeka nastal prostor, da se ga tjekaj poš=lje.

Županov namestnik:

Nekega dne, že krepko čez poldan, se je znašel v gostilni Cecilije Podkrajškove brivec Viktor Petrovčič. "Okoli 7 ure zvečer se je začel hvaliti, kako močan da je in je tudi pokazal svojo moč s tem, da je dvignil stol pri eni nogi z eno roko. Nato pa se je oglasil Andrej Leskovšek, poštni hlapec, ki je bil tudi v isti gostilni: 'Kaj se boš hvalil, toliko močan, kot si ti, sem jaz tudi.' To pa Petrovčiču ni bilo po volji in se je začel z Leskovškom prepirati, a so jih drugi gostje kmalu pomirili. "Ko je šel Leskovšek iz gostilne, šel je Petrovčič za njim. Na cesti pred omenjeno gostilno je sunil Petrovčič Leskovška s tako močjo v prsa, da je padel vznak in priletel z glavo ob rob hodnika ter si kožo prebil".⁴⁵

Tudi brezposelni delavec Ludvik Blaž je bil med tistimi, ki jim je alkoholna omama sprožala njihove v treznem stanju sicer skrite razbijaške nagnone. Tako je brez vsakršnega povoda zmerjal "Ivano Bitenčevo, mesarjevo ženo, s kurbo in da je bila zaprta, ker da je kradla". Nato je pristopil njen mož Andrej Bitenc in tudi njemu je Blaž očital, da je bil zaradi tatvine kaznovan, pri tem pa se je izrazil: "Preden bo jutri 8. ura, te bom merzlega naredil." Nato je Blaž začel premetavati po vrtu mize in stole in pobijati vrčke za pivo, tako da je napravil škode za dve kroni in 38 vinarjev. Potem je začel razbijati po vratih in oknih tako, da so se morali drugi gostje zakleniti v gostilniško sobo. "Ker pa je najbrž slišal klicanje po policijo, je začel vpiti: 'Policaji so same barabe, ničvredni, z županom vred!'"⁴⁶

Spor med Rudolfom Kolarjem, urarskim mojstrom, in pa Francem Koscem, kleparskim pomočnikom je prav tako nastal v gostilni. Policijsko poročilo pravi: "Rudolf Kolar in Franc Kosec... sta se... ob 11 zvečer v gostilni Marije Widmayer, na Bregu št. 18 začela prepirati... kar je Kolar začel Koscu predbacivati, da ni nič vreden, itd., ter ga slednič za uho udaril in pri tem mu na obrazu nekoliko kožo oderel brez druge poškodbe".

Kolar pa je kasneje izpovedal, da ga je začel Kosec izzivati, češ "da sta že po Štajerskem skupaj pila", kar pa ni bilo res in "slednič je Kosec Kolarja za vrat zagrabil, ne da bi ga kaj poškodoval, ter ga psoval z barabo".⁴⁷

Včasih, in niti ne tako redko, je v gostilni znal izbruhniti prepir in pretep med moškimi in ženskami.

V gostilni Jerneja Jeleniča, ki je bila na Stari poti, je nekega dne izbruhnili tak pretep. Tam so skupaj popivali Marija Podrebršek, Gregor Turgelj, Ambrož Curk, Polona Kraškovic in še nekateri drugi gostje. Dogodek, ki je sledil, je mestni straž-

nik opisal takole: "Kupčiska nevoščljivost spravila jih je nato v prepir in zbadanje od strani Turgeljna nasproti Kraškovičevi z besedami 'kmet je kmet in gospod je gospod.' To je Kraškovičevo tako razburilo, "da se je v Curka, kateri jo je tudi nekaj žalil, spustila, ter ga je za brado zgrabila, on je pa njo z roko po obrazu tolkel, ter jo tudi s čevljom na levo nogo sunil, da jo je telesno poškodoval. Po obrazu je krvavela vsled dobljenih udarcev."⁴⁸

Ljubosumje je bilo nemalokrat povod za fizične obračune, zanimivo pa je, da so se zaradi ljubosumnosti večkrat pretepale ženske, kakor pa moški. Tako nam vsaj pričajo ohranjena policijska poročila.

O dogodku, ki se je bil pripetil "vsled ljubosumja", bil pa je kombiniran tudi z alkoholno omamo, nam priča npr. poročilo z dne 12. aprila 1905:

"Ivana Petkovšek, služkinja... je šla... zvečer po Dunajski cesti. Tu se ji je pridružil vinjeni Anton Zlatič, mizarski pomočnik ter je silil z vsiljivimi pogovori v njo. Ko sta tako prišla do Medjatove hiše, je skočila iz veže mizarjeva žena, Katarina Zlatič ter udarila prvo z roko po licu. Petkovšek je nato bežala k Gražarju v hišo in se skrila. Zlatič je tekla za njo in vpila 'kurba počakaj'. Vpila pa je tako, da se je nabralo po cesti polno občinstva."⁴⁹

Svojevrstni medsebojni obračun sta imeli tudi Ivana Resnik in Katarina Hlebošova. Omenjeni dve sta "kričale in psovale so se en z drugo z kurbo... vsled česar se je na lice mesta nabralo polno občinstva. Vzrok prepira je bila ljubosumnost, ker je Hlebošova od moža Resnikove zahtevala denar."⁵⁰

Življenje v družinah, kjer je kraljeval alkohol

To, da je alkohol načenjal medosebne odnose v družini, najbrž ni treba posebej omenjati. Hude reči so se pod vplivom alkohola godile zlasti v družinah nižjih slojev, med delavstvom, saj so policijska poročila o njih najbolj pogosta. Godile pa so se seveda tudi v boljših, uglednejših družinskih krogih.

Za začetek si oglejmo primer Vincenca Jeraja, delavca, ki je pod vplivom alkohola čisto pozverinil. Nekega večera je prišel domov pijan, ker pa se ga očitno še ni dovolj nalezal, je nameraval zopet oditi zdoma v prvo gostilno čez cesto. Žena ga je rotila, naj vendar ostane doma, da bi večerjal, vendar vse njene prošnje niso zalegle. "Ko je proti 1. prišel domov, je sobo zaklenil, ter ključ ven vrgel ter začel brez vzroka svojo ženo pretepavati. Vdaril jo je z roko po levem očesu,

⁴⁵ ZAL: REG I / fasc. 1318, fol. 376.

⁴⁶ ZAL: REG I / fasc. 1319, fol. 86.

⁴⁷ ZAL: REG I / fasc. 1275, fol. 203.

⁴⁸ ZAL: REG I / fasc. 1278, fol. 5.

⁴⁹ ZAL: REG I / fasc. 1277, fol. 339.

⁵⁰ ZAL: REG I / fasc. 1273, fol. 543.

tako, da se je takoj kri usula. Nato je vzel stol, ter jo je še s stolom po herbtu tako pretepel, da jo herbet jako boli... Nato začel je tudi svojega 14 let starega sina Ferdinanda premetavati, da mu je vso srajco raztergal.⁵¹

Nevarnejši za okolico pa je bil v svoji pijanosti Jernej Matevž, sicer najemnik mestnega kopališča. Ko je nekega dne prišel vinjen domov, se je pričel prepirati s svojo ženo, poleg tega pa je še razgrajal. "Končno je svojo ženo sunil z roko tako, da je padla na tla... Nato šel je v spalno sobo, je zaklenil vrata za seboj, ter je štirikrat skozi okno s samokresom ustrelil."⁵²

Tudi Ivan Taborski, sicer posestnik, je bil eden tistih, ki so po zaužiti pijači kaj hitro poživilili. Zaradi tega, ker je pretepal svojo ženo, je bil Taborski celo zaprt pri okrajni sodnji za ves teden. Ravno ta pripor pa je bil verjetno razlog, da je nato še bolj pozverinil, kajti "prišedši od sodnije domov, jo je vergel na tla ter jo pretepel tako, da je bila vsled tega na desnem očesu telesno poškodovana. Ona, kakor tudi priče, ...izpovejo, da ji vedno grozi da jo hoče ubiti, kar se lahko zgodi, ker je Taborski vedno pijan... Dostikrat je po petkrat na dan tepena... Sploh ravna mož z njo prav po živinsko, kar potrdijo prebivalci Opekarske ceste. Opomni se tudi, da ona nima nikdar denarja, ker ji on vse vzame in zapije, vsled česa nima ona po več dni kaj jesti... in če si kaj skuha, ji mož ven vrže... in se vedno izraža, da hoče vse zapiti, da žena ne bo nič dobila."⁵³

Jasno je, da se tak grobijan tudi po kakšnem tednu pripora ni mogel kaj dosti poboljšati. Nekaj dni po prvi ovadbi je zoper Taborskega sledila že druga, ki navaja, da se slednji "vedno prepira s svojo ženo in jo zmerja s 'kurbo', 'svinjo', 'jebaj se', 'pojdi se fukat', in pri tem še nemarno preklinja, tako, da so se že otroci navadili izgovarjati te besede."⁵⁴

Ljubezenske težave so botrovale sporu med zakoncema Zorman, kajti Marija Zorman je nekega dne ovadila svojega moža, sicer kurjača, "da je več hišne oprave razbil. Zormanova izpove, da je vzrok prepira, da je imel njen mož še neko drugo žensko za ljubo, kar ji je dal večji vsoto denarja, (400 kron), kar se je ista pa sedaj omožila, kar je Zorman ves razburjen vsled tega. Nasprotno pa Zorman izpove, da je on ležal v postelji, kar je prišla žena njegova v sobo nekoliko pijana, on jo je posvaril, kar je pa žena prišla stol in ga zagnala. Zorman je nato razbil mizo, stol, križ, in več druge oprave."⁵⁵

Svojevrsne težave pa je imela tudi Angela Stariha, 18 letna služkinja pri gostilničarju Jakobu Vospniku. Ovadila je namreč bila, da jo je... "dvakrat po desni strani obraza z roko udaril tako, da je zatekla. Vzrok temu je bil ta, da je hotel Vospnik imeti s Starihovo ljubavno razmerje. Starihova pa tega ni dovolila in je stvar ženi Vospnikovi povedala... To je Vospnika tako raztogotilo, da je Starihovi dal zaušnici."⁵⁶

Ferdinand Tevšek, "invalid", pa je bil npr. aretiran, ker je telesno poškodoval svojo ženo Jožefino in sicer tako, da je "udaril z nožem po levi roki svojo ženo Jožefo, ter jo telesno poškodoval... Vzrok temu je vedni prepir, ker Tevšek vedno popiva in tudi v pijanosti vedno pretepa ženo. Opomni je, da se je omenjeni tudi izrazil, da bo de zaklal svojo ženo."⁵⁷

Žalosten je bil tudi primer Marije Černetič, branjevke po poklicu. Nekega dne, bolj proti večeru je bilo, je prišla v gostilno v Konjušnih ulicah. Že takoj na vhodu je zagledala svojega "dragega", sicer četovodjo, s katerim je imela takrat 14 dni starega otroka. Holzinger pa je bil prav takrat v družbi še dveh drugih žensk. To jo je tako raztogotilo, da je stopila k njemu, vzela z mize pollitrsko steklenico, ter jo zagnala vanj, rekoč mu "prokleti kurbir, če sem glih šele 14 dni stara, s kurbami se pa ne boš okoli vlačil!"

Holzinger jo je nato porinil proč od sebe v drugo sobo, tam pa je na "korajžo" izpila liter vina (se pravi na dušek). Nato se je zopet odpravila proti njemu in iz druge sobe je zopet vanj zagnala liter-sko steklenico, ki pa je bila prazna. Ker ji to ni zadostovalo, je vanj zagnala še kozarec, ki pa je zadel delavko Ivano Troštovo in ji s tem prebila čelo.⁵⁸

Pred takim nasilnežem, kot je bil Ivan Štepic, ni bila varna niti lastna mati. Neke noči se je ta nehvaležni sin priklatil domov močno vinjen, ter začel razgrajati in preklinjati, "da bo svojo mater Marijo Mihelič in njeno popoli sestro... poklal, in je res potegnil nož iz žepa, ter zbijal z odprtim po mizi, tako da se poznajo po mizi nožovi udarci..." Mati je nato izjavila, da Ivan iz dneva v dan prihaja domov pijan, posledica tega pa je stalno razgrajanje in preklinjanje.⁵⁹

Precej oduren pa se zdi primer finančnega oficijala Ivana Omana, očeta treh otrok, ki je pod vplivom alkohola doma dobesedno ponorel. Omenjeni je "celi dan tako razgrajal v stanovanju in nevarno pretil svoji ženi in otrokom, da se žena ni več zavedala življenja. V kuhinji morala je vso posodo pospraviti, da ni v njo in otroke metal. Svojim mladoletnim otrokom... kazal je svoj spolski

51 ZAL: REG I/fasc. 1274, fol. 10.

52 ZAL: REG I/fasc. 1275, fol. 65.

53 ZAL: REG I/fasc. 1278, fol. 120.

54 Ibidem, fol. 123.

55 ZAL: REG I/fasc. 1275, fol. 253.

56 ZAL: REG I/fasc. 1275, fol. 252.

57 ZAL: REG I/fasc. 1318, fol. 423.

58 ZAL: REG I/fasc. 1320, fol. 17.

59 ZAL: REG I/fasc. 1273, fol. 95.

ud, valjal se po tleh in kričal ženi 'tebe bodem zabodel z nožem ali pa z vilicami', starejšo hčerko Milico, jo bodem pa pri priliki rihtal, ako je ne spraviš k sestri v Kerško... Ko bi ne bilo trgovskega pomočnika Moleta celi dan pri njemu, bi se bila gotovo največji nesreča prigodila. Edini on držal ga je lahko nazaj, da ni mogel ničesar storiti".⁶⁰

Kako grobo je alkohol uničeval medoosebne odnose v družini, se vidi tudi iz pritožbe, naslovljene na "slavni mestni magistrat" v Ljubljani:

"Moj mož, oziroma oče Jakob Janež... je pijanec in jako silovit in osebno nevaren človek. Ne skrbi, ali jako nezadostno za svojo mnogobrojno obitelj. Vedno pretepava. Kar je tega 23. aprila zopet počel pretepati mene, ko bolana ležim, me je hudo po glavi tolkel... a brez povoda, samo, ker je bil pijan in tako gre vedno naprej, tako da smo v vednem strahu, radi tega vlagam to ponižno prošnjo oz. tožbo."⁶¹

Kratka štorija o izgredih ljubljanskih vojakov

Poleg civilnega prebivalstva so se ga zelo radi nacejali tudi ljubljanski vojaki in v pisan mestni vsakdanjik prispevali svoj delež pri izgredih. Večina ovadb si je zelo podobnih, nanašajo pa se na postopanje ter razne izgrede. Včasih pa se med njimi najde tudi kakšna s pestrejšo vsebino. Poleg kozarčka rujnega in razgrajanja ter kaljenja nočnega miru so si nekateri vojaki zaželeli še kaj drugega, namreč ženske družbe.

Številna poročila nam povedo, da so se tako navadni vojaki kot tudi častniki, radi zapletli s prostitutkami. "Nekateri so si privoščili obisk v bordelu na Zvonarski, drugi hotelsko ali gostilniško sobo, ni pa jih bilo malo, ki so svoje spolne potrebe potešili kar pod milim nebom, v kakšnem parku ali pa v kakšni zakotni ulici. Nekaj je bilo celo tako drznih, da so si spolnih užitkov privoščili kar v vojašnici, kamor so nekatere skrivne prostitutke zelo rade zahajale."⁶²

Tako se je, denimo, vojak Viktor Varljen nekega dne namesto v gostilno, raje napotil v "Zvonarske ulice k prostitutkam, ter šel s prostitutko Ano Kamp na sobo." Kaj se je zgodilo v sobi, pa nam natančno opiše poročilo mestnega policijskega stražnika Franca Vrečerja: "Ko sta bila v sobi, sta se slekla, v tem trenutku nekdo pozvoni in Kamp gre gledat, kedo da je, in medtem časom ji je Varljen iz obleke vkradel 7 kron, katera je bila

na stolu poleg postelje. Ko je prišla ona nazaj, jo je hitro spolsko porabil in hitro odšel, hlače in plajšč si je na ulici oblekel, ona se začne oblačiti in je takoj zapazila, da je okradena."⁶³

Nekaj podobnega je izpeljal tudi vojak V. P., prostak 27. domobranskega pešpolka. Marija Vidrih, prostitutka, ga je namreč ovadila, da je iz njene sobe "ukradel novo volneno šerpo, vredno 2 K 40 vin."⁶⁴

Poleg zanimivih ovadb, ki nam slikajo dogodivščine dolgoprstih vojakov, pa je med prašnimi dokumenti, kot rečeno, največ poročil o nočnem razgrajanju. No, pa si oglejmo nekaj takih primerov.

Neke svetle poletne noči, natančneje 27. julija 1905 okoli 1. ure zjutraj, je z Dunajske ceste daleč naokoli odmevalo petje in vriskanje. Stražnik, ki je bil v bližini, je takoj stekel na kraj dogodka in tam naletel na dva, malce razposajena parčka, torej na štiri razigrane in nekoliko vinjene osebe. Trije od njih so takoj upoštevali opozorilo, naj vendar ne kalijo nočni red in mir, četrti pa tega ni upošteval, temveč je "godrnjal in po laško preklinjal".⁶⁵ Stražnik ga je zato še enkrat strogo opozoril, naj vendar preneha razgrajati in to je srboriteža nekoliko umirilo. Ko pa se je stražnik oddaljil, je začel ponovno "vriskati in vpiti, pri moj duš, jaz sem tržačan, jaz sem trstinar in se nobenega ne bojim, pojdi sem prokleti policaj, da čutiš tržaško pest!"⁶⁶

Ker je stražnik ocenil, da sam ne bo obvladal situacije, se je napotil po pomoč do Franca Volka, stražnika v Kolodvorskih ulicah. Ko sta se nato skupaj vrnila na kraj dogodka, je nacejeni Tržačan, ki je "preje žugal in preklinjal"⁶⁷ spet grozil s pestjo. Bil je celo tako agresiven, da je moral stražnik izvleči sabljo. Da bi situacijo umirila, je nato zraven priskočila njegova "ljuba" in povedala, da se izgrednik piše Ivan Logar, ter da je kuhar pri topničarjih.

Ne tako redka pa je bila med opitimi vojaki tudi govorica pesti. Značilni so bili predvsem pretepi s civilisti, za katere so bili največkrat krivi nadelani vojaki. V začetku novembra 1904 leta so tako v Grčarjevi gostilni v Cerkvenih ulicah št. 19, popivali trije prijatelji, Alojz in Franc, kleparska vajenca, ter Adolf, ki si je kruh služil kot godec pri mestni godbi. Okoli 11. ure zvečer so omenjeno gostilno zapustili in tedaj so se pričele težave. Za gostilno je namreč stalo nekaj vojakov, ki so se kratkočasili z neko "deklino", sicer delavko v tobačni tovarni.

⁶⁰ ZAL: REG I/fasc. 1272, fol. 176.

⁶¹ ZAL: REG I/fasc. 1272, fol. 412.

⁶² Bojan Cvelfar, "No, zdaj pa če imaš denar, daj ga sem, potem se pa hitro z menoj spolsko združi", K zgodovini tajne prostitucije v Ljubljani na začetku stoletja, Zgodovina za vse, leto I, št. 2, 1994, str. 22.

⁶³ Bojan Cvelfar, "Ko prostitutko jeden zapusti, gre že drugi moški skozi večna vrata", Kronika, letnik 42, leto 1994, št. 3, str. 38.

⁶⁴ ZAL: REG I/fasc. 1269, fol. 710.

⁶⁵ ZAL: REG I/fasc. 1269, fol. 547.

⁶⁶ Ibidem.

⁶⁷ Ibidem.

Ko je Alojz prišel s tovarišema mimo te skupine in ko je videl, kaj se dogaja, je vprašal: "Kaj pa je to tukaj?"⁶⁸ Takoj nato je skočil nanj poddesetnik Kessler in ga vrgel na tla, nato pa je potegnil bajonet in ga psoval z "du bist ein laus pub (Lausbub = smrkavec, pobalin, op. a.), Krainerischen hund (= kranjski pes)".⁶⁹

V ovadbi je še zapisano, da vojaki, ki so bili zraven "so bili jako surovi že celi večer proti gostom v gostilni".⁷⁰

Prostak, tako po činu kot tudi po obnašanju, je bil vojak 17. pešpolka 2. stotnije Ivan Smole. Dne 1. februarja 1905 je proti večeru prišel v gostilno v Kolodvorskih ulicah. Po nekaj vrčih piva, ki so mu očitno močno stopili v glavo, se je napotil v kuhinjo, kjer je ogovoril "z jako nespodobnimi besedami 14 letno gostilničarjevo hči: 'Ti nimaš pizde in ne znaš fukati.'" ⁷¹ Prijavo sta potrdili tudi priči. S kakšno kaznijo jo je nesramnež odnesel, ni znano.

Včasih, čeprav ne tako velikokrat kot vojaki, pa so bili nesramni tudi civilisti. Tako je, denimo, Franc Gruber, sicer vojak prostak, naznanil mestni policiji ljubljanski, da je bil od dveh ljubljanskih meščanov ponoči na Starem trgu ozmerjan z "Du steierischer Hund!"⁷² Pri preiskavi se je izkazalo, da sta storilca tega dejanja bila Viktor Sedej, sicer marker v kavarni Slon in pa še nek urarski pomočnik na Starem trgu.

Kot sem že omenil, vojaki niso kaj prida spoštovali avtoritete varuhov zakona. Nekega dne sta vojaka 27. pešpolka prečkala most Sv. Jakoba in tam ugledala policaja, ki je bil tam po službeni dolžnosti. Ker jima njegova prisotnost očitno ni bila všeč, sta to komentirala z naslednjimi besedami: "Žihar pride sto polcajev, kaj pri moj duši!" Ko ju je stražnik nato pozval, naj se umirita, pa sta mu še zabrusila: "Kurc te gleda!"⁷³

Popivalo se je celo v mestni bolnišnici ljubljanski

Če so ljudje popivali ter veseljačili po gostilnah, kevdrih in drugih luknjah, to še nikakor ne pomeni, da se je obred pijančevanja godil le tam. Velik problem mestnih oblasti je bil namreč tudi ta, kako preprečiti uživanje in sploh vnašanje alkohola celo v mestno bolnišnico ljubljansko. Tako je Josip Žurga, ki je bil vratar v mestni bolnišnici ljubljanski, na zaslišanju izpovedal naslednje: "Včasih se zgodi, da kak obiskovalec v bolnišnico vtihotapi kaj alkoholične pijače in žalibog se je že

sem in tja za hrbtom nadzorovalnih organov posrečilo takim ljudem, da so potem katerega bolnika njemu na škodo in zoper oskrbo zdravnika opijanili. Potem je morala parkrat celo policija vmes poseči... Zato je bila policija, kakor mi je znano, od bolnišničnega ravnatelja naprošena, da se stražnik, ki je na Št. Petrski mitnici, med 12 in 4 uro popoldne drži v bližini bolnišnice, kajti tedaj prihajajo obiski notri..."⁷⁴

Žurga nadaljuje svoj opis kršenja bolnišničnih pravil: "Tekavčevka je imela tedaj na sifilitičnem oddelku svojega ljubimca, frizerja Jeriča, znanega 'krakelerja'. Tistega dne, ko je bila Tekavka aretovana, sem že okrog 4 popoldne opazil Jeriča ž njo na vrtu, ko sta skupaj imela steklenico na mizi. Kdaj je bolnišnico zapustila, ne vem. Prišla pa je zopet nazaj in je bilo videti, da ima pod kikljo zopet steklenico privezano. Zato sem jo pozval, naj pokaže, kaj da ima tam skritega. Ona je tiščala roke proti kolenom, ter zatrjevala, da nima nič."⁷⁵

Poleg obiskovalcev pa so pijačo prinašali v bolnišnico tudi taki, ki jim je šlo za zaslužek na račun "žejnih" bolnikov. Taki so bili npr. uslužbenci gostilničarja Andreja Tržana, ki se jim je ta "nečedna rabota" kasneje prepovedala. Če pa je bila sila oz. žeja res huda, pa je kakšen od bolnikov tudi sam odšel po pijačo. Tak je bil npr. Ivan Hieng, sicer pekovski pomočnik, v tistem času pa oskrbovanec deželne bolnišnice. Nekega vročega junijskega dne v letu Gospodovem 1906 je bil omenjeni namreč tako "pijan in je v bolnišnici tako razgrajal, da ga je moral gospod dr. Šešark izročiti stražniku..."⁷⁶

Hieng je kasneje pri obravnavi povedal, da je šel na prošnjo štirih drugih bolnikov kupit k usmiljenkam piva in sicer 11 steklenic. "Vrhu tega je prišlo tedaj na oddelke več ljudi, menda sobnih slikarjev, nekega bolnika obiskat. Jeden teh obiskovalcev je imel seboj dve steklenici žganja, katerega so potem vsi skupaj izpili."⁷⁷

Alkohol in promet

Po teh ekscesih, ki so skoraj vsi do zadnjega bili povezani z alkoholno omamo in so se dogajali zares vsepovsod, bi si morda veljalo ogledati tudi svet voznikov, ki je takrat "obvladoval" ljubljanske ceste.

Vozniki, oz. izvoščki, so bili ljudje posebne vrste, velikokrat vročekrvni čez vsako mero, nič boljši pa niso bili niti hlapi, ki so pri njih služili.

⁶⁸ ZAL: REG I/fasc. 1269, fol. 604.

⁶⁹ Ibidem.

⁷⁰ Ibidem.

⁷¹ ZAL: REG I/fasc. 1269, fol. 639.

⁷² ZAL: REG I/fasc. 1269, fol. 575.

⁷³ ZAL: REG I/fasc. 1269, fol. 661.

⁷⁴ ZAL: REG I/ fasc. 1319, fol. 142.

⁷⁵ Ibidem.

⁷⁶ ZAL: REG I/fasc. 1319, fol. 122.

⁷⁷ Ibidem.

L 61
5
6.

71

Sklep.

Predlog magistrata v Ljubljani, da bi se stavil Ivan Terčič de Cimin rodu zaprosiljivosti pod skrbstvo se zavrne. Ta sklep je okrajno sodišče v Rudolfovem z naredbom z dne 9/9 1905 št. Nr 28/5 odobrilo.

Vtemeljitev.

Do zaputničinskega akta okrajnega sodišča v Ljubljani A III 250/5 odločeno je, da je Ivan Terčič Decrimis ro. odločen po svojem nasčetu D. Matije Decrimis zaputnično v čisti vrednosti 24185 kor 92 h v sled prisojila y dne 28/7 1905 A III 250/5.

Okrajni magistrat v Ljubljani je s dopisom z dne 1/8 1905 navedel, da Ivan Terčič denar kupa je posle. odločen po D. Matije Decrimis lahkomiselno za. pravi, da posle celo vti in kupa je še drugem ljudem posebno na slaboglasnem ženskem, ki ga tuče v časih okraja, da bode ako osiroti temu nič. sor ne utrene kupa obogal.

Dokazne izjave na to ravno nasprotno skazuje, da je Ivan Terčič v Ljubljani konvulzno solistno živel, kar potrjuje priča Maria Kunz. Terčiča Karla, Ana Kauer in Maria Baloh?

lepe priče

Konečno je Maria Terčič mati Ivana Terčiča potrdila izjavo slednjega, da je nje iz Ljubljane poslal vrednost kupca za 16000 kor, katere ima ona se sedaj shranjuje, da je njen sin zelo skrbljiv in varčen.

Ker in toraj pravi, da bi se Ivan Terčič de Cimin rodu zaprosiljivosti stavlil pod skrbstvo se je doklicni predlog kot neotemeljen zavrnil.

O. k. okrajno sodišče v Novo mesto

oddelek I. dne 13. septembra 1905.

[Signature]

so. magistrat v Ljubljani.

Anton Godec, "hlapec pri izvoščku Grašiču", je bil, denimo, ovaden, da je vozil "po Radeckega cesti", pred njim pa se je nahajal na levi strani ceste Anton Logar, ki ni vedel, da Godec namerava pred hišo št. 9 ustaviti, zato se mu tudi ni pravočasno umaknil bolj na sredo ceste. "Čez malo časa je ovadenec pred cerkvijo srca Jezusovega Logarja zopet dohitel, skočil je raz voza, šel do voza (Logarjevega) in mu je dal eno krepko zaušnico in klobuk mu je zbil na tla, ob enem rekel je: 'Jaz te bom že naučil voziti', potem se je zopet odpeljal."⁷⁸

Tudi Ignac Pirnat, hlapec, je imel podobne težave s takim voznikom. Ovadil je namreč bil, "da je šel zvečer po cesti v Mestni log, in nasproti je pripeljal s tovornim vozom Ivan Tavčar... čisto ob cestni meji, tako, da bi bil Pirnata skoraj povozil. Nato mu reče Pirnat, tako se pa ne vozi, saj je zadosti široka cesta, Tavčar nato konje ustavi in skoči iz voza, nato pravi, počak hudič, jas ti bodem že pokazal in steče za Pirnatom, ko mu je Pirnat ušel, je šel Tavčar zopet na voz ... in znova zagrozil, da mu bode že 'pomagal'.⁷⁹

Josip Žagar pa je bil "aretovan" od policije zaradi "pijanosti in nedostojnega vedenja poleg voza". Podroben opis dogodka je takšen:

Josip Žagar je vozil "zjutraj kamenje, ter bil poleg voza pijan. Z njim vozil je tudi delavec Franc Vidmar..., prispevši do Uniona, jima je padel kamen z voza, katerega sta hotela na cesti pustiti. Podpisani ju je opozoril, da ga morata spraviti, nakar je Vidmar odgovoril: 'Kurec per mej duš, pa ga vi dejte!' Podpisani je kljub temu ukazal, da mora voziti Vidmar, 'kateri je bil manj vinjen', kar pa Žagar ni pustil, ter v eno smer vlekel za vajeti, vsled česar se je moral Žagar aretovati, da se ne prepeti oziroma zabrani nesreča'.⁸⁰

To seveda ni bil osamljen primer; nasprotno, takšne stvari so se dogajale neprestano, in to nam daje misliti, da so vinjeni vozniki bili na žalost reden pojav že dosti pred začetkom množičnega motoriziranega prometa pri nas.

O skromnih začetkih motoriziranega prometa v naših krajih pa govori naslednje poročilce o prometni nezgodi:

Dne 17. junija 1905 sta v poznih popoldanskih urah "povozila z motorkolesom na Emonski cesti Rihard E. in August pl. Rauscher, oba poročnika 27. pešpolka Marjeto Prijateljstvo, delavko v Tobačni tovarni". Vzrok za nesrečo je bil alkohol.⁸¹

Med vožnjo po ljubljanskih ulicah in trgih pa je bilo strogo prepovedano tudi pokanje z bičem. Mestni policijski stražnik je tako nekega dne pri

prepovedanem početju na Mestnem trgu zasačil vinjenega Ivana Bevca, hlapca pri Turku. Stražnik poroča, da se je "občinstvo zgražalo" in pripomni: "Ko sem ga opozoril je pogнал konje v naglem diru ter nadalje pokal, ter se izrazil da celi Magistrat kurec gleda". Bevca so kaznovali z dvema kronama globe oz. na 6 ur zapora.⁸²

Precej skrbi pa je mestnemu policijskemu nadstražniku povzročil Ivan Vidic, hlapec pri Kunčiču. Bil je namreč tako vinjen, da je "v Bethovnovi ulici vstavil konja, ter na vozu tako trdo zaspal, da se je mislilo, da je od kapi zadet, vsled tega je bil klican na lice mesta zdravnik dr. Illner".⁸³

Kopalci ljubljanski

Posebne vrste "tiči" so bili tudi ljudje, oz. mladina, ki se je ob vročih poletnih dneh kopala na Ljubljani; največkrat na prepovedanih mestih. Za vsakega posameznika ali posameznico sicer ne moremo čisto natančno ugotoviti ali so si zaželeli le osvežitve, ali pa so to počeli zaradi eksibicionizma. No, med kopalci srečamo tako ene kot druge. Oglejmo si nekaj primerov takega športa.

Neki Lovrenc S., posestnik, je bil ovaden, ker se je kopal in "je bil čisto nag".⁸⁴ Ta primer ni sicer nič posebnega, saj je nedvomno šlo za človeka, ki si je v vročem avgustovskem dnevu (22. avg. 1905) pač poiskal osvežitev v Gradaščici.

Nekoliko drugačen pa je bil primer skupine petih kopalcev, mladeničev, starih od 15 do 22 let. Omenjeni so se namreč 31. avgusta 1905 kopali "na prepovedanem prostoru v Grubarjevem kanalu." Prekršek sicer ne bi bil nič posebnega, "če fantje ne bi nagi tekali za sledečimi dekleti: Marijo Kolonovo, 14 let staro, Frančiško Anžičevo, 14 let staro..., Marijo Štimčevno, 12 let staro."⁸⁵ Ah, pa ta nedolžna mladeniška razposajenost.

Spet drugačen pa je bil primer Albina L., pasarskega vajenca, ki "se je kopal v Ljubljani in letel nag okoli Sv. Petra mosta, ravno, ko je bilo v bližini največ občinstva in otrok."⁸⁶

Vroče pa je bilo tudi predstavnicam nežnejšega spola. Namreč tudi deklice, pa tudi nekoliko starejša dekleta, so v tistih vročih dneh leta 1905 iskale v Ljubljani osvežitve. Včasih pa so se moški in ženske kopali tudi skupaj. Mestni policijski stražnik npr. poroča naslednje: "ob 8 uri zvečer kopali so se čisto nagi v Ljubljani pred Prulami Viktor, 13 let star, Stanislav, 11 let star in pa njegov brat Karol, 9 let star."⁸⁷

⁷⁸ ZAL: REG I/fasc. 1320, fol. 341.

⁷⁹ ZAL: REG I/fasc. 1320, fol. 347.

⁸⁰ ZAL: REG I/fasc. 1320, fol. 349.

⁸¹ ZAL: REG I/fasc. 1269, fol. 629.

⁸² ZAL: REG I/fasc. 1638, fol. 157.

⁸³ ZAL: REG I/fasc. 1637, fol. 507.

⁸⁴ ZAL: REG I/fasc. 1278, fol. 25.

⁸⁵ ZAL: REG I/fasc. 1278, fol. 27.

⁸⁶ Ibidem, fol. 29.

⁸⁷ Ibidem, fol. 30.

Poleg njih pa so se kopale tudi Miri Rakovec, 16 let stara šivilja, (zraven je pripisano "nič srama") in sestra Alojzija, stara 9 let. "Opomni se, da so bili že opetovano spoden in opozorjeni, pa brez uspeha."⁸⁸

Zanimivo pa je bilo tudi doživetje voznika Franca Cirarja, ki je v svoji ovadbi zapisal: "da sta se dne 31. avgusta ob 2 popoldne, naga kopala v Ljubljani Albin Glavan, 14 let star in Pavel Keršič, 13 let star...Navedena sta po kopanju prišedši na suho, kazala svoje ude proti več majhnim otrokom, tako, da je bilo to v pohujšanje."⁸⁹

Torej, kot sem omenil že prej, je v tistih vročih poletnih dneh nekaterim šlo zgolj za osvežitev, navedeni primeri pa pričajo, da so bili pogosti tudi prekrški zoper javno moralo, marsikateremu kopalcu ali kopalki pa so v glavi rojile tudi razno razne misli.

Epilog

Na koncu si lahko zastavimo vprašanje ali se je ljubljanski vesoljni svet pijancev in pijank sploh kaj spremenil? Mislim, da ne! Vsakodnevni tisk nam namreč vsak dan postreže s podobnimi novicami, kot jih srečamo na začetku stoletja, pa tudi, če se sami podamo v svet bolj ali manj uglednih ljubljanskih gostiln, pivnic, kavarn in podobnih lokalčkov, slika različnih ljubljanskih tipov ni bog ve kaj različna od tiste, ki sem jo predstavil v pričujočem prispevku. Rečem tudi lahko, da je alkohol tudi še dandanašnji pereč družbeni problem, ki razjeda tako odnose v ožjih krogih, t. j. v družini, v medsosredskih odnosih, kot tudi širše, v ljubljanskemu vsakdanu nasploh. Rek "Pijem, torej sem Slovenec", vsekakor drži še danes.⁹⁰

ZUSAMMENFASSUNG

Trinker, Trinkerinnen und andere Ljubljanaer Szenen während der Amtszeit des Bürgermeisters Ivan Hribar

Der Verfasser stellt tragikomische alkoholbedingte Ereignisse in Ljubljana (Laibach) zu Beginn dieses Jahrhunderts dar. Dabei stützt er sich auf Polizeiberichte, die im *Zgodovinski arhiv Ljubljana* (Historisches Archiv Ljubljana) aufbewahrt werden. Die in diesen Berichten auftretenden Personen stammen aus allen Gesellschaftsschichten, sie sind beiderlei Geschlechts und verschiedenen Alters. Die bunte Gesellschaft reicht von angesehenen Bürgern und unkonventionellen Künstlern bis zu Straßenmädchen und Streichern, wobei der eigentümlich "demokratisierende Charakter" des Alkohols zum Ausdruck kommt. Eine besonders problematische und hervortretende Gruppe bildeten damals die Soldaten, die ihren Wirtshausbesuch oft mit einem Prostituiertenbesuch verbanden. Kaum besser waren zukünftige Intellektuelle in ihren Studienjahren. Auch die Vertreterinnen des schwachen Geschlechts, vor allem aus den unteren Schichten, griffen gerne zur Flasche. Der Alltag der Einwohner von Ljubljana war wegen des Alkoholkonsums recht bewegt. Es wurde überall getrunken, sowohl in vornehmeren Cafés als auch in zahlreichen verkommenen Spelunken. Manchmal wurde auch auf der Straße, auf einer Parkbank, unter der Brücke, im trauten Heim und sogar in öffentlichen Einrichtungen (Krankenhäuser) zur Flasche gegriffen. Die Trunkenheit hatte oft eine Schlägerei unter den Zechkumpanen zur Folge, Frauen und Kinder wurden geschlagen (oder der Mann), man randalierte, beschimpfte die Polizei und widersetzte sich der Festnahme. In dem Beitrag wird eine Welt vorgeführt, die dem heutigen Menschen sehr nahe steht.

⁸⁸ Ibidem.

⁸⁹ ZAL: REG I/fasc. 1278, fol. 32.

⁹⁰ Glej: Anton Šepetavc, Pijem, torej sem Slovenec ali alkohol(izem) kot tabu in fenomen slovenstva, *Zgodovina za vse*, leto II, 1995, št. 1, str. 18-36.